بررسی اولیه‌ی مشخصه‌های روان‌سنجی مقیاس رضایت از تصویر تن

حمیدرضا طاهری تربتی [۱]، مصطفی بلقان‌آبادی [۲]، محمد قدوسی تبار [۳]

مقاله پژوهشی

چکیده

زمینه و هدف: رضایت از تصویر تن یک مؤلفه‌ی بسیار مهم در انسان‌ها به شمار می‌رود. هدف اصلی این پژوهش اعتباریابی بررسی اولیه مشخصه‌های روان‌سنجی مقیاس رضایت از تصویر تن در دانشجویان دانشگاه فردوسی مشهد بود. هدف دیگر این پژوهش مقایسه‌ی این مؤلفه در میان دانشجویان دختر و پسر دانشگاه فردوسی مشهد می‌باشد.

مواد و روش‌ها: روش تحقیق توصیفی از نوع زمینه‌یابی بود. جامعه‌ی پژوهش (۱۹۰۰۰ دانشجو) تمامی دانشجویان مشغول به تحصیل در سال تحصیلی ۹۱-۱۳۹۰ دانشگاه فردوسی مشهد بودند که ۳۶۲ دانشجو به عنوان نمونه به روش تصادفی خوشه‌ای از آن انتخاب شد. جامعه‌ی دوم نیز افراد خوش‌اندام و بداندام بودند که از مرکز تغذیه و باشگاه پرورش اندام انتخاب شدند (هر گروه ۵۰ نفر). برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسش‌نامه‌های اطلاعات دموگرافیک و رضایت از تصویر تن استفاده شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها نیز در سطح توصیفی از آماره‌های میانگین و انحراف معیار و در سطح استنباطی از آزمون همبستگی پیرسون، t مستقل، t همبسته، و تحلیل عاملی اکتشافی برای بررسی عوامل و سازه‌های تشکیل دهنده‌ی مقیاس استفاده شد.

یافته‌ها نتایج به دست آمده از آزمون t مستقل نشان داد که این مقیاس روایی افتراقی خوبی دارد و می‌تواند بین دو گروه خوش‌اندام و بداندام تفکیک قایل شود ($t= ۲۷/۳۵، df= ۹۸ ، P < ۰/۰۰۱$). هم‌چنین نتایج آزمون همبستگی پیرسون نیز نشان داد که این مقیاس پایایی قابل قبولی دارد ($r= ۰/۷۵، P <۰/۰۰۱$). ضریب آلفای کرونباخ نیز حاکی از پایایی قابل قبول این مقیاس بود ($\alpha=۰/۹۱$). تحلیل عاملی اکتشافی هم یک عامل کلی در این مقیاس شناسایی کرد. در نهایت نیز بین دختران و پسران نیز در رضایت از تصویر تن تفاوت معنی‌داری مشاهده نشد ($t= ۰/۹۹، df= ۳۵۹، P= ۰/۳۲۵$).

نتیجه‌گیری: با توجه به یافته‌های به‌دست آمده می‌توان نتیجه گرفت که مقیاس رضایت از تصویر تن روایی و پایایی قابل قبولی در جامعه‌ی دانشجویان ایرانی دارد.

واژه‌های کلیدی: اعتباریابی، مشخصه‌های روان‌سنجی، تصویر تن، رضایت از تصویر تن، دانشجویان

ارجاع: طاهری تربتی حمیدرضا ، بلقان‌آبادی مصطفی، قدوسی تبار محمد. **بررسی اولیه‌ی مشخصه‌های روان‌سنجی مقیاس رضایت از تصویر تن**. مجله تحقیقات علوم رفتاری ۱۳۹۲؛ ۱۱(۶): ۵۳۱-۵۲۲

دریافت مقاله: ۱۳۹۱/۰۳/۲۳ پذیرش مقاله: ۱۳۹۱/۰۸/۰۹

۱- دانشیار، گروه آموزشی تربیت بدنی و علوم ورزشی دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی، دانشگاه فردوسی مشهد. مشهد. ایران.

۲- کارشناس ارشد مشاوره خانواده، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه فردوسی مشهد. مشهد. ایران(نویسنده مسؤول) mbolghan@gmail.com

۳- کارشناس ارشد رفتار حرکتی، دانشکده تربیت بدنی، گروه تربیت بدنی و علوم ورزشی، دانشگاه فردوسی مشهد. مشهد. ایران

مقدمه

تصویر ذهنی از بدن، ساختاری چندبعدی دارد، ولی غالباً به‌صورت درجه‌ای از رضایت از ظاهر فیزیکی (اندازه، شکل، و ظاهر عمومی) تعریف می‌گردد (۱). این تصویر از زمان تولد شکل‌گرفته و همزمان با رشد فرد کامل شده و در طی مراحل زندگی فرد تغییر می‌کند (۲). خودپنداره‌ی بدنی یا خود توصیفی بدنی، به‌عنوان یکی از ابعاد خودپنداره‌ی غیرتحصیلی، نگرش فرد را نسبت به ابعاد بدنی، توانایی‌ها و مهارت‌های بدنی خود نظیر ظاهر بدن، چربی بدن، انعطاف‌پذیری، هماهنگی، استقامت، قدرت و غیره نشان می‌دهد (۳). رضایت از تصویربدن از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است، چراکه رضایت از توده‌ی بدنی با عزت نفس و اعتماد به نفس رابطه مثبت دارد (۱)، حتی تغییر در تصویر بدن می‌تواند تأثیر زیادی در شخصیت فرد بگذارد (۴). تصویر بدن با خودکارآمدی در دختران نوجوان رابطه مثبت معنی‌داری دارد (۵)، دختران آفریقایی- آمریکایی مبتلا به اضافه وزن و چاقی در مقابل دختران با وزن طبیعی، خودکارآمدی کمتری را گزارش می‌کنند. این دختران نسبت به نظر همسالانشان درباره خودشان و توده‌ی بدنی‌شان نگرانی بیشتری را ابراز می‌کردند. نتایج یک تحقیق نشان داد که رضایت از تصویر ذهنی بدن در دختران به مراتب کمتر از پسران بوده و با نمایه توده‌ی بدنی رابطه مثبت معنی‌داری دارد (۶). عمیدی، غفرانی‌پور، و حسینی (۷) در تحقیقی نشان دادند که با این‌که بین توده‌ی بدنی و رضایت از تصویربدن رابطه مثبت معنی‌داری وجود دارد، ولی نمرات رضایت از ظاهر دختران نشان داد که تنها دختران لاغر و بلند قد از ظاهر خود راضی بودند و بیشتر دختران با آن‌که قد و وزن طبیعی داشتند، باز هم از ظاهر خود ناراضی بوده و تمایل به قدکشیدن داشتند. بعضی از دختران در عین برخورداری از قد بلند و وزن متناسب از نحوه توزیع چربی بدن خود (به شکل چربی زنانه) ناراضی بودند. دختران، جدای از وزن و توده بدنی خود، تصویر ذهنی بدنی مناسبی ندارند و تحت فشارهای اجتماعی به لاغرشدن تمایل دارند (۸). یکی از زمینه‌های ارتباطی افراد با یکدیگر و احساسی که نسبت به خود دارند، از ترکیب بدن و آمادگی جسمانی‌شان سرچشمه می‌گیرد (۹)، بدیهی است که اگر فرد ادراک خوبی و مناسبی از بدن خود نداشته باشد، درنتیجه در ارتباط با دیگران دچار سرخوردگی می‌شود. مطالعات انجام‌شده در دهه‌ی گذشته نشان می‌دهد ترکیب بدن عاملی مهم در سلامتی شخص و نیم‌رخ آمادگی جسمانی و روانی او است. به همین علت، در حال حاضر، اندازه‌گیری ترکیب بدنی امری عمومی و رایج در بسیاری از مراکز درمانی، بهداشتی و ورزشی است. یکی از دلایل اصلی متداول شدن اندازه‌گیری ترکیب بدنی رابطه‌ای است که بین بسیاری از عوامل ترکیب بدنی، مخصوصاً درصد چربی بدن، با بسیاری از بیماری‌های جسمانی و روانی وجود دارد(۱۰-۹).

با توجه به مطالب عنوان شده، تعیین میزان رضایت از تصویر تن در کارهای پژوهشی و بالینی از اهمیت خاصی برخوردار است. از آن‌جایی که تحقیقاتی که در ایران برای ساخت ابزاری برای تعیین نرخ رضایت از تصویر تن انجام شده است، ابزار محقق ساخته بوده که روایی و اعتبار آن نقص‌هایی دارد که نمی‌توان به آنان اعتماد و اطمینان زیادی کرد (۱۲-۱۱، ۷). به‌طور مثال؛ عمیدی و همکاران (۷) در تحقیق خود برای اندازه‌گیری رضایت از تصویر تن اقدام به ساخت یک پرسش‌نامه محقق ساخته کرده‌اند که ۱۷ سؤال دارد و برای روایی آن فقط از روش روایی محتوا با استفاده از نظر صاحب‌نظران استفاده شده و برای بررسی پایایی آن نیز هر چند سخن از روش بازآزمایی به میان آمده، ولی ضریب آلفای کرونباخ برای پایایی آن در داخل پرانتز گزارش شده است. در تحقیق محمدی و سجادی نژاد (۱۱) نیز پرسش‌نامه‌ای که جهت سنجش رضایت از تصویر تن به کار برده شده است، مقیاس لیلتون و همکاران است که گزارشی در زمینه‌ی اعتباریابی آن در ایران انجام نشده است، و محققین به گزارش پایایی آن به روش آلفای کرونباخ و همبستگی دو عامل پرسش‌نامه به‌عنوان اعتبارسنجی آن در ایران در نمونه‌ی مورد مطالعه‌ی خود اکتفا کرده‌اند. در نهایت نیز بهرام و همکاران (۱۲) در تحقیق خود برای اندازه‌گیری میزان رضایت از تصویر تن از یک پرسش‌نامه محقق ساخته‌ی خود-توصیفی استفاده کرده‌اند که فقط پایایی آن به روش آلفای کرونباخ بر روی یک نمونه‌ی تصادفی کوچک به روش پایلوت اجرا شده است، و در

زمینه‌ی مشخصات روان‌سنجی دیگر آن هیچ اطلاعاتی در دسترس نیست. از این‌رو، لزوم اعتباریابی مقیاسی روا و قابل اعتماد برای سنجش رضایت از تصویر تن در ایران ضروری می‌نمود.

سنجش رضایت از تصویر تن یا از طریق مصاحبه تشخیصی بالینی امکان‌پذیر است و یا از طریق آزمون‌های روانی استاندارد و پایا. از بین مصاحبه تشخیصی بالینی و آزمون روانی، مقرون به صرفه‌تر این است که از آزمون‌های روانی استفاده کرد، چرا که هم در هزینه و هم در وقت صرفه‌جویی خواهد شد. از طرفی ارزیابی تصویر بدن به خاطر ذات ذهنی و پویای این مفهوم کار دشواری است (۱۳). هم‌چنین با عنایت به این‌که مؤلفه‌ی رضایت از تصویر بدن با عوامل بسیاری از جمله فرهنگ حاکم بر جامعه در ارتباط است، لذا هنوز این سؤال پابرجاست که آیا آزمون روانی در این پژوهش، ابزار سنجش مناسبی برای بررسی ویژگی رضایت از تصویربدن در جامعه ایران محسوب می‌گردد؟ علاوه براین، بین دختران و پسران در میزان رضایت از تصویربدن تفاوت معنی‌داری وجود دارد یا خیر؟ و در نهایت بین افرادی که به متخصص تغذیه مراجعه می‌کنند و افرادی که مراجعه نمی‌کنند رضایت از تصویربدن تفاوت معنی‌داری وجود دارد؟

هدف از پژوهش حاضر پاسخگویی به پرسش‌های مذکور می‌باشد.

مواد و روش‌ها

نوع تحقیق به لحاظ روش توصیفی از نوع زمینه‌یابی بوده، و به لحاظ هدف توسعه‌ای می‌باشد. جامعه‌ی تحقیق شامل تمامی دانشجویان دانشگاه فردوسی مشهد که مشغول به تحصیل در سال تحصیلی ۱۳۹۱-۱۳۹۰ می‌باشند. جامعه‌ی دوم تحقیق نیز شامل تمامی افرادی بود که به متخصصین تغذیه به مرکز درمانی قائم و امام رضا (ع) مشهد مراجعه کرده بودند. نمونه‌ای به روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای از دانشکده‌های دانشگاه فردوسی مشهد انتخاب شد (۳۶۲ نفر حجم نمونه). هم‌چنین نمونه‌ای دیگر برای بررسی روایی افتراقی نیز به روش تصادفی از افراد مراجعه‌کننده به متخصصین تغذیه که از وضعیت بدنی خود ناراضی بودند و افرادی که در باشگاه پرورش اندام حداقل به مدت یک‌سال مشغول ورزش بوده و از وضعیت بدنی خود راضی بودند، انتخاب شد (حجم نمونه برای هر گروه ۵۰ نفر). هر دوی این گروه‌ها (خوش‌اندام‌ها و بداندام‌ها) از طریق مصاحبه‌ی تشخیصی توسط آزمونگران تعلیم دیده و هم‌چنین نمره‌ی بالاتر و یا پایین‌تر از میانگین که در این مطالعه به دست آمده بود (M= ۸۷/۵۴) به‌ترتیب برای خوش‌اندام‌ها و بداندام‌ها، مشخص شدند. ابزار گردآوری داده‌ها پرسش‌نامه‌ی رضایت از تصویر بدن و یک پرسش‌نامه پیوست شده حاوی اطلاعات دموگرافیک بود. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها در سطح توصیفی از آماره‌های میانگین، انحراف استاندارد، و همبستگی پیرسون و در سطح استنباطی، از آزمون t مستقل، t همبسته و آزمون تحلیل عاملی اکتشافی استفاده شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار SPSS نسخه‌ی ۱۶ استفاده شد. همبستگی پیرسون و t همبسته برای بررسی پایایی به روش بازآزمایی مورد استفاده قرار گرفت. تحلیل عامل برای بررسی روایی سازه و جهت مشخص کردن عوامل تشکیل دهنده‌ی مقیاس و کاهش و حذف عوامل غیرمرتبط مورد استفاده قرار گرفت. آزمون t مستقل نیز برای بررسی تفاوت میانگین دو گروه خوش‌تیپ و بدتیپ در میزان رضایت از تصویر تن جهت بررسی روایی افتراقی مقیاس به اجرا درآمد.

ترجمه‌ی مقیاس رضایت از تصویر تن

در این مطالعه برای هنجاریابی این مقیاس در جامعه‌ی ایرانی، ابتدا سؤالات پرسش‌نامه از انگلیسی به فارسی ترجمه شد و ترجمه توسط سه تن از متخصصین که به زبان انگلیسی و فارسی مسلط بودند، مورد ارزیابی قرار گرفت و اصلاحات بر روی آن انجام شد. روایی صوری این مقیاس توسط چند تن از متخصصین مورد تأیید قرار گرفت. یکی از سؤالات نیز به لحاظ مطابق نبودن با معیارها و هنجارهای جامعه‌ی ایرانی از پرسش‌نامه حذف شد.

شرکت‌کنندگان

دامنه‌ی سنی شرکت‌کنندگان تحقیق بین ۱۹ تا ۲۹ سال بود (میانگین= ۲۳/۳۴، انحراف معیار= ۲/۱۱). دویست و شانزده نفر از شرکت‌کنندگان زن بودند (۵۹/۷ درصد)، ۱۴۵ نفر نیز مرد (۴۰ درصد)، و یک نفر نیز به این سؤال پاسخ نداده بود (۰/۳). سطح تحصیلات ۱۲ نفر فوق دیپلم بود (۳/۳۱ درصد)، ۲۵۴ نفر لیسانس (۷۰/۱۶)، ۸۰ نفر فوق لیسانس (۲۲/۲)، و ۱۶ نفر نیز دانشجوی دوره‌ی دکتری بودند (۴/۴۲).

ابزار

مقیاس رضایت از تصویر تن (BIRS یا Body Image Rating Scale): این مقیاس در سال ۲۰۰۲ توسط سوئوتو و گارسیا ساخته شد. نسخه‌ی اولیه‌ی این مقیاس ۸۱ ماده داشت که با بررسی ماده‌هایی که معانی یکسانی دارند تعداد ماده‌ها به ۴۳ ماده تقلیل یافت. مقیاس ۴۳ سؤالی به چند تن از پرستاران، روان‌پزشکان، روان‌شناسان، و متخصصین بهداشت روان ارایه شد و با بررسی روایی محتوایی آن و تناسب محتوا با مؤلفه‌ی مورد مطالعه، مقیاس تبدیل به ۳۹ ماده شد. در اجرای اولیه این مقیاس ۳ سؤال آن توسط پاسخ‌دهندگان نامفهوم تشخیص داده شده و از مقیاس حذف گردید. پس از اجرای روایی عاملی اکتشافی در بار اول ۱۰ ماده از این مقیاس ضریب همبستگی پایینی داشت و از مقیاس حذف شد. در اجرای دوم روایی عاملی اکتشافی نیز ۳ ماده‌ی دیگر حذف شد و در نهایت مقیاس با ۲۳ ماده باقی ماند. روایی افتراقی این مقیاس نیز نشان از قدرت تفکیک‌کنندگی افراد به دو گروه بالا و پایین را دارد. پایایی این مقیاس به روش بازآزمایی به دست آمد که ضریب همبستگی بین دو بار اجرا ۰/۷۱ بود (۱۳). روایی این مقیاس در این تحقیق پایایی این مقیاس به روش آلفای کرونباخ ۰/۹۱ محاسبه شد. روایی افتراقی مقیاس هم توانست به خوبی، دو گروه خوش‌اندام و بداندام را از هم تمایز دهد. روایی عاملی این مقیاس به روش چرخش واریماکس بر روی ۳۶۱ دانشجو تحلیل شد که یک عامل کلی را نشان داد. ضریب KMO ۰/۸۹ به‌دست آمد که نشان از کفایت نمونه‌گیری دارد. از آن‌جایی که این مقیاس یک مقیاس خودگزارشی بوده و بیشتر نظر فرد را در رابطه با وضعیت بدنی و توده‌ی بدنی جویا می‌شود، لذا با استفاده از نظر متخصصین نام مقیاس از مقیاس درجه‌بندی تصویر تن به مقیاس رضایت از تصویر تن(SWBIS یا Satisfaction with Body Image Scale) تغییر یافت.

یافته‌ها

در این بخش برای جمع‌آوری داده‌ها از مقیاس رضایت از تصویر تن استفاده شد. جامعه‌ی آماری به دو بخش تقسیم می‌شد. جامعه‌ی اول دانشجویان مشغول به تحصیل در سال ۹۱-۹۰ دانشگاه فردوسی مشهد که به‌صورت تقریبی نوزده هزار نفر بودند نمونه‌ای با حجم ۳۶۲ نفر به‌صورت تصادفی خوشه‌ای از آن انتخاب شد. جامعه‌ی دوم افرادی بودند که در باشگاه پرورش اندام فعالیت داشتند و احساس رضایت از بدن خود داشتند و هم‌چنین افرادی که به متخصصین تغذیه مراجعه کرده بودند و احساس رضایت از بدن خود نداشتند برای بررسی روایی افتراقی انتخاب شدند.

پایایی: پایایی این مقیاس به دو روش آلفای کرونباخ و بازآزمایی انجام شد. ضریب آلفای کرونباخ ۰/۹۱ به‌دست آمد که ضریب قابل قبولی برای پایایی می‌باشد. هم‌چنین پایایی این مقیاس به روش بازآزمایی نیز در بین یک نمونه‌ی کوچک ۳۰ نفری به فاصله‌ی دو هفته مورد محاسبه قرار گرفت. نمرات دو مرحله ارزیابی همبستگی معنی‌داری را نشان دادند (r= ۰/۷۵، P <۰/۰۰۱). نتایج آزمون t همبسته نیز با مقایسه‌ی نمرات دو مرحله ارزیابی تفاوت معنی‌داری را بین نمرات نشان نداد (P= ۰/۷۶۱، df= ۹۹، t= ۰/۳۱).

روایی محتوایی: روایی محتوایی این مقیاس را ۵ تن از متخصصین علوم ورزشی و ۵ تن از متخصصین روان‌شناسی دانشگاه فردوسی مشهد تأیید کردند. از این مقیاس با نظر متخصصین به خاطر عدم مطابقت با فرهنگ جامعه ایران، یکی از سؤالات حذف شد.

روایی سازه: برای بررسی روایی این مقیاس از تحلیل عاملی به‌روش مؤلفه‌های اصلی با چرخش واریماکس Varimax Rotation استفاده شد. شاخص KMO برابر ۰/۸۹ و ضریب کرویت بارتلت Bartlett's Test of Sphercity ۲۲۹۳/۳ بود که در سطح (P<۰/۰۰۱) معنی‌دار بود، و نشان‌دهنده‌ی کفایت

نمونه‌گیری گزینه‌ها و ماتریس همبستگی آن می‌باشد. نتایج تحلیل عاملی نشان داد که در این مقیاس، یک عامل اصلی وجود دارد که ۳۱/۹۵ از واریانس را تبیین می‌کند. جدول ۱ بارهای عاملی مقیاس رضایت از تصویر تن را نشان می‌دهد.

جدول ۱. بارهای عاملی گویه‌های مقیاس رضایت از تصویر تن

ردیف	گویه‌ها	بارهای عاملی				
		عامل ۱	عامل ۲	عامل ۳	عامل ۴	عامل ۵
۱	از بدنم آن‌طوری که هست راضی‌ام.	۰/۵۷	۰/۵۶	-۰/۱۴	۰/۰۹	-۰/۰۵
۲	من فکر می کنم بدنم دقیقاً همان‌طوری است که همیشه آرزویش را داشتم.	۰/۵۹	۰/۵۵	-۰/۱۳	۰/۲۳	۰/۱۱
۳	قسمتی از بدنم را می پوشانم، چون که آن قسمت مطلوب نیست.	۰/۴۵	۰/۴۳	۰/۱	۰/۲۸	۰/۱۲
۴	از وزنم راضی هستم.	۰/۴۴	۰/۴۳	۰/۱۶	۰/۳۷	-۰/۰۲
۵	از نگاه کردن به قسمت‌هایی از بدنم که برایم خوشایند نیست، اجتناب می کنم.	۰/۵۵	۰/۴۷	-۰/۲۳	۰/۳۶	۰/۰۵
۶	من به قسمت‌هایی از بدنم که برایم خوشایند نیست، دست نمی‌زنم.	۰/۵۵	۰/۴۹	۰/۲۷	۰/۲۴	۰/۱۲
۷	آرزو داشتم تا فردی با ظاهر فیزیکی دیگری بودم.	۰/۷	۰/۰۲	۰/۱۱	-۰/۰۱	-۰/۱۸
۸	تیپ و نگاه کردن به صورتم را دوست دارم.	۰/۴۳	۰/۲۹	۰/۰۱	۰/۲۴	۰/۳۷
۹	چیزهایی در ظاهر فیزیکی‌ام وجود دارد که از آن‌ها متنفرم.	۰/۶۶	۰/۲	۰/۲۴	۰/۰۸	۰/۰۱
۱۰	من متوجه تغییرات منفی‌ای در ارتباطاتم با دیگران، به خاطر ظاهر فیزیکی‌ام شده‌ام.	۰/۶۳	۰/۰۷	۰/۳۴	۰/۲۱	۰/۰۳
۱۱	اهمیتی ندارد که چه لباسی بپوشم یا چه آرایشی بکنم، چراکه ظاهر فیزیکی‌ام را نمی‌پسندم.	۰/۵۴	۰/۰۲	۰/۴۴	۰/۴۷	۰/۰۷
۱۲	تغییرات ظاهری منفی بدنم را از دیگران پنهان می کنم.	۰/۶۵	۰/۱۱	۰/۰۹	۰/۰۱	-۰/۱۷
۱۳	فکر می کنم، بدنم بی‌ارزش است.	۰/۵۸	۰/۰۳	۰/۳۱	۰/۵۱	۰/۰۴
۱۴	به شدت نگران اظهار نظر دیگران در رابطه با ظاهر فیزیکی‌ام هستم.	۰/۶	۰/۰۷	۰/۲۶	-۰/۰۲	۰/۲۴
۱۵	به شدت نگران تغییرات ظاهری بدنم هستم.	۰/۵۳	۰/۲۵	۰/۴۹	-۰/۰۱	۰/۱۵
۱۶	تغییرات ظاهری بدنم را نمی‌پذیرم.	۰/۵۳	۰/۰۸	۰/۴	۰/۱۲	۰/۱۲
۱۷	از این که بدنم آن‌طوری که می‌خواستم نیست، ناراحتم.	۰/۷۲	۰/۰۸	۰/۲۱	۰/۱۸	۰/۱۴
۱۸	از روند تغییرات ظاهری بدنم ناامیدم.	۰/۳۲	۰/۱۶	۰/۲۱	۰/۰۹	۰/۰۸
۱۹	احساس می کنم نمی‌توانم با تغییرات ظاهری بدنم سازگار شوم.	۰/۳۲	۰/۰۱	۰/۱۲	۰/۲۱	۰/۱
۲۰	از ظاهر فیزیکی‌ای که دارم، ناراضی هستم.	۰/۷۳	-۰/۱۳	۰/۲۱	۰/۰۹	-۰/۰۳
۲۱	از برخی از قسمت‌های بدنم ناراضی‌هستم.	۰/۷۶	۰/۱۲	۰/۱۷	۰/۱۲	-۰/۰۸
۲۲	از این که به‌خاطر تغییرات ظاهری بدنم توسط دیگران طرد شوم، می‌ترسم.	۰/۳	۰/۰۱	۰/۱۴	۰/۱۸	۰/۲۵

همان‌طور که در جدول ۱ می‌توان مشاهده کرد، از میان بارهای عاملی تنها عامل اول است که تمامی بارهای عاملی آن بالاتر از ۰/۳ بوده و در بارهای عاملی‌ای که عوامل دیگر نیز ضریب بالاتری از ۰/۳ دارند نیز بار عاملی این عامل بالاتر از بار عاملی عوامل دیگر است، لذا می‌توان گفت که این مقیاس یک عامل اصلی دارد.

روایی افتراقی: برای بررسی روایی افتراقی این مقیاس بین افرادی که به متخصص تغذیه مراجعه می‌کردند و درخواست

تغییر اندام خود را داشتند و افرادی که از بدن خود رضایت داشته و ابراز خوش‌تیپی می‌کردند و در یک باشگاه پرورش اندام حداقل به مدت یک سال تمرین می‌کردند، مقایسه شد. نتایج تجزیه و تحلیل میانگین نمرات این دو گروه با استفاده از آزمون t مستقل نشان داد که بین این دو گروه تفاوت معنی‌داری وجود دارد (CI= ۰/۹۹، P< ۰/۰۰۱ ، df= ۹۸، t= ۲۷/۳۵). لذا این مقیاس به راحتی می‌تواند بین افرادی که از تصویر بدن خود رضایت ندارند، و افرادی که از تصویر بدنی خود راضی هستند، افتراق ایجاد نماید. جدول ۲ میانگین و انحراف معیار افراد بداندام و خوش‌اندام و دختران و پسران دانشجو را در متغیر رضایت از تصویرتن نشان می‌دهد.

نتایج تجزیه و تحلیل آزمون t مستقل نشان داد که بین رضایت از تصویر تن در مردان و زنان تفاوت معنی‌داری وجود ندارد (t= ۰/۹۹، df= ۳۵۹، P= ۰/۳۲۵). تفاوت مشاهده شده نیز که در جدول ۲ نشان داده شده است، بین دختران و پسران ناشی از شانس یا خطای نمونه‌گیری می‌باشد.

جدول ۲. میانگین و انحراف معیار رضایت از تصویر تن در افراد خوش‌اندام و بداندام

متغیر	نوع تیپ	میانگین	انحراف معیار	تعداد
رضایت از تصویر تن	افراد خوش‌اندام	۹۰/۱۲	۱۳/۸۷	۱۰۰
	افراد بداندام	۵۴/۲۳	۹/۰۷	۱۰۰
رضایت از تصویر تن	دختر	۸۸/۲۲	۱۵/۲۴	۲۱۶
	پسر	۸۶/۶۳	۱۴/۶۴	۱۴۵

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از مقاله‌ی حاضر بررسی اولیه مشخصه‌های روان‌سنجی مقیاس رضایت از تصویر تن در دانشجویان دانشگاه فردوسی مشهد بود. در بررسی روایی محتوایی یکی از گویه‌های این مقیاس به خاطر عدم مطابقت با فرهنگ جامعه از مقیاس حذف شد و در نتیجه مقیاس تبدیل به یک شاخص ۲۲ گویه‌ای شد. نتایج تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان داد که این مقیاس در ایران دارای پایایی قابل قبولی است. به طوری‌که روش آلفای کرونباخ ۰/۹۱ پایایی را برای آن گزارش کرد و روش بازآزمایی نیز ۰/۷۵ همبستگی بین نمرات دو مرحله آزمون را محاسبه کرد. این شاخص‌ها نشان می‌دهند که در شرایط عادی، به جز عامل یادگیری، عامل دیگری نمی‌تواند به طور معنی‌داری در نتیجه‌ی ارزیابی این مقیاس اثرگذار باشد. هم‌چنین روایی این مقیاس نشان داد که رضایت از تصویر تن در جامعه‌ی دانشجویان ایرانی تناسب خوبی با هدف مقیاس دارد. بدین معنی که این مقیاس فقط رضایت از تصویر تن را می‌سنجد. روایی محتوایی مقیاس نشان داد که گویه‌های این مقیاس برای ارزیابی تصویر تن لازم و کافی است. نتایج روایی سازه نیز نشان داد که این مقیاس یک سازه را می‌سنجد، و آن هم رضایت از تصویر تن است. نتایج به‌دست آمده از روایی افتراقی نیز حاکی از این بود که این مقیاس به‌راحتی می‌تواند بین گروهی که نگرش نامناسبی نسبت به توده‌ی بدنی خود دارند و گروهی که نگرش نامناسبی نسبت به توده‌ی بدنی خود دارند؛ تفکیک و تمایز دهد. در رابطه با اعتباریابی پرسش‌نامه‌ای که بتواند رضایت از تصویر تن را در افراد بسنجد تحقیق مشابهی در ایران انجام نشده بود. تحقیقات دیگر در رابطه با نگرانی در رابطه با توده‌ی بدنی (۱۴) و مقیاس‌های محقق ساخته‌ای که نگرش به تصویر تن را اندازه‌گیری می‌کردند ساخته شده بود، که مشکلاتی در اعتبار و روایی داشتند(۱۲-۱۱، ۷).

هدف دیگر تحقیق مقایسه‌ی رضایت از تصویر تن در میان دانشجویان دختر و پسر دانشگاه فردوسی مشهد بود. نتایج نشان داد که بین دختران و پسران تفاوت معنی‌داری در میزان رضایت از تصویر تن وجود ندارد. از آن‌جایی که در ایران مقایسه‌ای بین دختران و پسران انجام نشده بود، لذا امکان مقایسه‌ی نتایج با تحقیقات داخلی امکان‌پذیر نبود. نتایج این تحقیق با نتایج

پژوهش‌های مشابه غیربومی پیشین مغایر بود (۱۵-۱۹).

Furnham و همکاران (۱۹) در پژوهشی که بر روی ۲۳۵ نفر از جوانان انگلیسی انجام دادند تفاوت معنی‌داری را در میزان و نوع نگرانی‌های مرتبط با تصویر تن گزارش کردند. به طوری‌که مردان در این تحقیق علاقه بیشتری داشتند تا چاق‌تر باشند و زنان بیشتر متمایل به لاغری بودند. هم‌چنین عزت نفس در گروه زنان رابطه‌ای معنی‌دار با رضایت از تصویر تن داشت در حالی که این رابطه در گروه مردان معنی‌دار نبود.

Grant و همکاران (۱۵) در پژوهش خود که بر روی نوجوانان کم درآمد گروه‌های آفریقایی-آمریکایی انجام داد وجود تفاوت‌های جنسیتی را در رضایت از تصویر تن آشکار ساختند. به طوری‌که در تحقیق آنان دختران تمایل بیشتری داشتند تا خود را از نظر تصویر تن ضعیف نشان دهند.

Prevos (۱۸) در پژوهش خود با عنوان تفاوت در تصویر تن در میان زنان و مردان که بر روی ۵۹ مرد و ۱۰۷ زن انجام داد گزارش کرد که درصد بیشتری از زنان در مقایسه با مردان گرایش دارند تا خود را درشت‌تر از اندام ایده‌آل نشان دهند هرچند که در این تحقیق نتایج این تفاوت‌ها از لحاظ آماری بررسی نشده است ولی نتیجه حاکی از آن بود که ۶۶ درصد زنان تمایل دارند تا خود را درشت‌تر از فرم ایده‌آل نشان دهند در حالی که، تنها ۳۸ درصد از مردان چنین عقیده‌ای درباره فرم بدن خود در مقایسه با فرم ایده‌آل گزارش کردند.

ابتدایی‌ترین زمینه‌یابی در این زمینه در سال ۱۹۹۷ نشان داد که بیش از نیمی از زنان (۵۶ درصد) و تقریباً نصف مردان (۴۳ درصد) اعلام کردند که به‌طور کلی از ظاهرشان راضی نیستند. علاوه بر این، تعداد زیادی از افراد دید تحریف‌شده‌ای نسبت به تصویر تن (یا به کل بدن و یا به قسمت خاصی از بدن مثل:کفل، دور کمر، و ...) خود دارند (۲۰). اگرچه عقیده‌ی عمومی و نتیجه پژوهش‌های پیشین در این راستا سنگینی وزن، میزان نارضایتی از تصویر تن را در جنس مؤنث بیش از جنس مذکر نشان می‌دهد و این مسأله می‌تواند به‌دلیل پایه‌های زیستی- اجتماعی و تاریخی زنان باشد و هم‌چنین این دلیل که زنان به خاطر عاطفی بودنشان، آمادگی بیشتری را برای تجربه نگرانی‌های بیشتر در این زمینه دارند، اما باید این نکته را نیز متذکر شد که دغدغه‌های مرتبط با تصویر تن در هر دو جنس مرد و زن وجود دارد (۲۰). نتیجه این‌که فرهنگ عامل تأثیرگذاری در نگرش افراد نسبت به بدن خود است. زمینه‌ی فرهنگی در یک جامعه می‌تواند بر چاقی و لاغری افراد آن جامعه تأثیرگذار باشد. در این زمینه ایران از کشورهایی است که چاقی در این کشور مخصوصاً در زنان بسیار است، هرچندکه این فرهنگ از طریق رسانه‌ها، کارشناسان تغذیه، و کارشناسان ورزش در حال تغییر است، ولی هنوز فاصله‌ی بسیاری وجود دارد. با این وجود، به نظر می‌رسد که تأثیرات رسانه بر فرهنگ لاغر شدن و زیبایی اندام، در دختران دانشجو در دانشگاه فردوسی مشهد تأثیر چندانی نداشته است. با توجه به این‌که جامعه‌ی مورد مطالعه در این پژوهش دانشجویان هستند، و تحصیل دختران منجر به افزایش عزت نفس آنان شده و با توجه به مرتبط بودن خودپنداره با تصویر تن و این‌که تصویر تن یک فرایند ارزیابی فرد از خود می‌باشد، می‌توان این تبیین را مورد قبول قرار داد که دختران تحصیل کرده از تصویر تن خود به واسطه‌ی میزان تحصیلاتشان رضایت دارند. همان‌طور که عنوان شد بسیاری دید تحریف شده‌ای در رابطه با وضعیت بدنی خود دارند، از آن‌جایی که رضایت از توده‌ی بدنی با عزت نفس و اعتماد به نفس رابطه مثبت دارد (۱)، لذا افراد تحصیل‌کرده که دارای منابع بیشتری برای تقویت عزت نفس هستند، در رابطه با وضعیت بدنی خود همان‌طور که در این تحقیق نشان داده شد، نگرانی خاصی ندارند. لذا لزوم بررسی جوامع دیگر ضروری است تا بتوان به نتایج دقیق‌تری دست یافت، و تبیین‌های جالب‌تری را در رابطه با تصویر تن زنان و مردان انجام داد. به‌طور مثال می‌توان شرایط اقتصادی- اجتماعی افراد را نیز مورد بررسی قرار داد چرا که به نظر می‌رسد این مورد هم مانند تحصیلات بر رضایت از تصویر تن اثرگذار باشد. در واقع رضایت از تصویر تن در جامعه‌ی ایرانی همانند جوامع دیگر از مؤلفه‌هایی است که به راحتی می‌تواند مورد سوء تفسیر واقع شود.

هر کاری به نوبه‌ی خود دارای محدودیت‌های مختص به خود است. پژوهش حاضر نیز از این امر مستثنی نیست. محدودیت‌های

این تحقیق عبارتند از کمی حجم نمونه، عدم انتخاب تصادفی ساده، وارد کردن متغیرهایی که به نظر می‌رسد در نتیجه تحقیق اثرگذار باشد در تحلیل‌های و بررسی آن‌ها، و هم‌چنین استفاده صرف از ابزار خودگزارشی. پیشنهاد می‌گردد در تحقیقات آتی علاوه بر رفع محدودیت‌های مذکور به بررسی جمعیت‌های عادی و هم‌چنین مقایسه در بین سنین مختلف پرداخته شود، چرا که می‌تواند اطلاعات بسیار ارزشمندی را در اختیار متخصصین حوزه‌ی روان‌شناسی ورزش و زمینه‌های مرتبط قرار دهد.

تشکر و قدردانی

برخود لازم می‌دانیم تا از اساتید گروه روان‌شناسی و علوم ورزشی دانشگاه فردوسی مشهد که در ترجمه و باز تدوین پرسش‌نامه‌ی رضایت از تصویر تن به ما کمک کردند تشکر کنیم. هم‌چنین مراتب قدردانی خود را به تمامی دانشجویانی که صمیمانه با ما همکاری کرده و در تکمیل پرسش‌نامه‌ها حوصله به خرج دادند، تقدیم می‌داریم. خداوند یار و یاور همیشگی‌شان باشد.

References

1. Jones DC. Social comparison and body image: Attractiveness comparisons to models and peers among adolescent girls and boys. Sex Roles 2001;45(9):645-64.
2. Azarbarzin M, Kohan S, Mohamadalizadeh S, Farvahary S. Comparison of body image in donors and recipients, pre and post renal transplantation in selected Tehran and Isfahan hospitals in 1997-98. Journal of Kerman University of Medical Sciences. 1999;6(1):23-8. [In Persian].
3. Marsh HW, Peart ND. Competitive and cooperative physical fitness training programs for girls: Effects on physical fitness and multidimensional self-concepts. Journal of Sport & Exercise Psychology 1988; 10: 390-407.
4. Salter M. Altered Body Image: The Nurse's Role. Philadelphia, PA: Elsevier Health Sciences; 1997.
5. Hargreaves DA, Tiggemann M. Idealized media images and adolescent body image:“Comparing” boys and girls. Body Image 2004;1(4):351-61.
6. Pahlevan Zadeh S, Maghsoodi H, Ghazavi Z, Habib Poor Z. The Relationship between Body Image and BMI among Adolescents. Journal of Research in Behavioural Sciences 2005;3(1-2):59-65. [In Persian].
7. Amidi M, Ghofrani-Poor F, Hoseini R. The Relationship Dissatisfaction with Body Image and BMI in Adolescents Girls. Journal of Research in Behavioural Sciences. 2006;4(1-2):59-65. [In Persian].
8. McCabe MP, Ricciardelli LA, Banfield S. Body image, strategies to change muscles and weight, and puberty: Do they impact on positive and negative affect among adolescent boys and girls? Eating behaviors. 2001;2(2):129-49.
9. Davis C. Body image, exercise, and eating behaviors. In: Fox KR, editor. The Physical Self: From Motivation to Well-Being .Champaign, IL: Human Kinetics; 1997: 143-74.
10. Savoye M, Berry D, Dziura J, Shaw M, Serrecchia JB, Barbetta G, et al. Anthropometric and psychosocial changes in obese adolescents enrolled in a Weight Management Program. Journal of the American Dietetic Association. 2005;105(3):364-70.
11. Bahram A, Shafi-Zadeh M, Sanatkaran A. Comparison of the Body Image Subscales of Active and Inactive Adults and Its Relationship with Body Form and BMI. Research in Sports Sciences 2002;2(1):13-28. [In Persian].
12. Mohammadi N, Sajadinejad MS. The Evaluation of psychometric properties of Body Image Concern Inventory and examination of a model about the relationship between body mass index, body image dissatisfaction and self-esteem in adolescent girls. Psychological Studies. 2007;3(1):83-99. [In Persian].

13. Omidvar N, Eghtesadi S, Ghazi-Tabatabaei M, Minaei S, Samareh S. Body Image and Its Relation with BMI and Food Use Pattern among Adolescents in Tehran Research in Medicine. Journal of Research In Medical Sciences. 2002;26(4):257-64. [In Persian].
14. Souto, CM RM; Garcia TR. Construction and validation of a body image rating scale: a preliminary study. International Journal of Nursing Knowledge. 2002;13(4):117-26.
15. Grant K, Lyons A, Landis D, Cho MH, Scudiero M, Reynolds L, et al. Gender, Body Image, and Depressive Symptoms among Low-Income African American Adolescents. Journal of Social Issues. 1999;55(2):299-316.
16. O'Dea JA, Caputi P. Association between socioeconomic status, weight, age and gender, and the body image and weight control practices of 6-to 19-year-old children and adolescents. Health Educ Res 2001;16(5):521-32.
17. Grogan S. Body Image: Understanding Body Dissatisfaction in Men, Women, and Children. London: Routledge, Taylor & Francis group; 2008.
18. Prevos P. Differences in body image between men and women [online]. 2005: Available from: URL:http://latrobe.academia.edu/PeterPrevos/Papers/911281/Differences_in_Body_Image_Between_Men_and_Women: 2005.
19. Furnham A, Badmin N, Sneade I. Body image dissatisfaction: Gender differences in eating attitudes, self-esteem, and reasons for exercise .The Journal of Psychology: Interdisciplinary and applied 2002;136(6):581-96.
20. Rabiei M, Bahrami F, Kalantari M. Body Malformation Disorder: Nature, Etiology, and Treatment. Tehran: Arjmand Publication, Nasle Farda; 2011. [In Persian].

Preliminary Psychometric Properties of Satisfaction with Body Image Scale

Hamidreza Taheri Torbati [1], Mustafa Bolghan-Abadi [2], Mohammad Ghoddosi Tabar [3]

Original Article

Abstract

Aim and Background: Satisfaction with body image is an important component in human beings. This study mainly aims to investigate the validation and exploring the preliminary psychometric properties of the satisfaction with body image among students of Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran. The other purpose of this study is to compare this component between males and females students of Ferdowsi University of Mashhad.

Methods and Materials: The research method was descriptive in survey method. The research population (19000 students) was all the students studying in Fedowsi University of Mashhad which in the 2011-2012 academic years in which 362 ones were selected through cluster sampling method at random as the research sample. The Second research population were individuals with good body and bad body who referred to the nutrition center and the body building club (50 subjects each group). To collect data, demographic information and satisfaction with body image questionnaires were used. To analyze data, mean and standard deviation statistics were used in descriptive level, and Pearson's correlation test, independent sample t-test, and exploratory factor analysis were used in inferential level.

Findings: The results of independent t-test showed that the scale has credible discriminate validity ($t= 27.35$, $df= 98$, $P< 0.001$). Likewise, the results of the Pearson's correlation test indicated that the scale has good reliability ($r= 0.75$, $P < 0.001$). Also, the Counbach's alpha coefficient display reliability of the scale ($\alpha= 0.91$). On the other hand, the factorial analysis authorized one component in this scale. Finally, there is no significant difference between males and females in body image scores ($t= 0.99$, $df= 359$, $P= 0.325$).

Conclusions: Considering the findings obtained, it could be concluded that the body image scale has an acceptable reliability and validity among Iranian students.

Keywords: Validation, Psychometric Properties, Body Image, Body Image Satisfaction, University Students

Citation: Taheri Torbati H, Bolghan-Abadi M, Ghoddosi Tabar M. **Preliminary Psychometric Properties of Satisfaction with Body Image Scale**. J Res Behave Sci 2014; 11(6): 522-531

Received: 12.06.2012 Accepted: 30.10.2012

1- Associate Professor , Physical Sciences Department, School of Sports and Physical Education, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran

2- MA , Family Counseling, School of Educational Sciences and Psychology, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran(Corresponding Author) Email: mbolghan@gmail.com

3- MA, Motor-Behavior School of Sports and Physical Education, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran